

YELOD 27id NÜM: 01 YANUL 2017 Pads: 01 jü 08

PÖTÜ YELACEN

O Volapükaflens valöpo!

Yel pasetöl äbinon yel gudik pro Volapük. Grup Volapükik pö el Facebook nu labon limanis plu 270 – fe mödikünans voiko no jäfedons. Us enotükobs nünedis mödik dö Volapük, sevabo yegedis, dokümis, plänis dö gramat e gebäd vödas fikulik, e sis brefük notükobs us spikamalärnodis fa cifal ettimik: Johann F. Krüger.

In gased obsik ekanobs pübön konsälis fa el Arie de Jong, kelis läxcifal: Brian R. Bishop < ikonletom bü degyels anik. Vicifal: ‘Daniil Morozof’ elautom yegedis anik – dilo valemikis, dilo dö patäds Volapüka –, kels epubons in gased obsik. El Danny Zhang etradutom konoti bal e poedotis de Tsyinäna- e Yapänapük; id epoedom liänemis lönik nemediko me Volapük. El André Cherpillod äpübom tidabuki: “Volapuko en dek lecionoj”, e lautan famik: Frank Roger < dönu ägebidükom obes anikis konotas bisarik oka. I vob tefü vödabuks äprogedon. Fe atos binon vob vemo timiflagöl e töbik. Danobs alanis, kels ästütons obis pö vob at.

Yel kömöl oblinonös progedis dönuik!

Ko glids gudikün, cifal e redakan:

KARDINAN: ‚MEZZOFANTI'.
Pükinolan mu süperöl.

Fa ‚Prof. Dr. theol. et phil. Albert Sleumer', studadilekan plödü dün, stimacifal Vpanefa.

Yeged at äpubon balidnaedo in *Volapükagased pro Nedänapükans,* 1949.

Tü mäzul 15 ayela yels kuratiko 100 epasetikons, das el ‚Giuseppe Mezzofanti' edeadom. Irivom bäldoti yelas 74 e tio mulas 7. Motedazif oma äbinon ‚Bologna' (Litaliyän), kö ün 1774 setul 19 pämotom as son ramarela in vobods cinädik mu tälenik e mota se famül vönädanoubik ipöfiköl**:** ‚Dall' Olmo' ilicinöla. De cils vel te tel älovelifädons palis oksik**:** ‚Giuseppe' e ‚Teresa'**:** sör mö yels zao 10 bäldikum omik. ‚Giuseppe' no nog ifilifädom lifayeli 3id okik, ven pals mödajäfotik älükonfidons omi jitidane, kel ämutof kösömükön cili liföfik ad taked e leod. Bi om ye ko noliäl dadesiröl äkompenom nomöfiko pö tid jenöfik ciles bäldikum, e ya go suno äfägom ad begespikön verätiko julasäkis mödik, päkedädükom fa jitidan as julan lölöfik, ed ädagetom latikumo mö yels zao bal e lafik in diläd löpikum ya tidi latina. Aldeliko tidan ä kultan**:** ‚Filippo Cicotti' ästunom aiplu dö tälenül ela ‚Giuseppe' ed äkomandom pales ad koedön „studön" cili onsik. Fat ye äcedom, das ävilomöv buikumo dugälön hipuli ad mufavan skilik. Läbo mot spiritälik ä mu relöfik älabof cedi votik. Roatoranakultan**:** ‚Giovanni Respighi' ävobädom hipule dub läb beatike ün 1786 lasumi oma ini stitod, in kel glato löpatid pägevon. Bevü tidals stitoda at i limans kil ela ‚societas Jesu' (= yesuitanarod) äbinoms, kels, äsä ettimo, pöjut rodanas äkekodon, pidränoms se Merop Spanyänik ini Glügän. Ätefos Spanyäni, Gvatemänani e Svedänani. De tel balid ‚Giuseppe' älärnom sunädo pükis Spanyänik e Mäxikäniki. Pö tidals valik memäl gianagretik cila ämagädon levemo. Hipul, kel i älabom täleni poedik, älautom julavobodis okik bulöfo in poedastül**:** dunamod, keli i äfövom ün lif fovik oka.

Kardinan**:** Guiseppe Caspar Mezzofanti, 1774-1849

→

Somo nog ün atim de om milats no pebüköls liänas in püks **difikün** dabinons! Bäldotü yels degtel ‚Giuseppe' äbelotädom niveri di ‚Bologna'; pos stud kilyelik äsufom nidiko dokaxami in filosop, ed ädagetom in seadod notidik pö lobül tuvemik lilanefa tituli**:** ‚Doctor', ko gitod ad duinön spikädis in niver. Ab niveratidal yunik deglulyelik ifegebom löliko sekü vob täläktik töbidik koapanämis okik, ed ämutom nu dü lunüp spalön vemo oki. Posä idagetom dönu sauni, älüälükom oki lü Godav. Kejulan, dekätan latikum**:** ‚Monti', kel älovelifädom omi, ätemunom, das ‚Mezzofanti' äsikom oki so plöda-kösömiko in jäfüd alik Godava (äs lekredalesetav, südav, kritajenav, kanunagit, plän diatekas vönik e nulika, e r.), äsva igebädom nämi lölik oka te pö jäfüd balatik alik. Pos fiduin staböfik studas Godavik ‚Giuseppe Mezzofanti' äbinom nog mödo tu yunik ad dagetön kultasakrami, pro kel bäldot yelas 25, u ko däl papala yelas pu 23, pebüostipon. So pro pükistuds omik livüp benokömik äreton. Sunädo äbemaston mödoti gretik pükas semitik, ibevobom klatädalautanis Vöna-Grikänik valik, ed äspikom in püks nutimik, äsä länan. Nog büä ko säbligam papalik päsaludükom tü 1797 setul 23 as kultan, igevoy ome profäsori kösömik pro hebrey in niver lomazifa omik.

Ettimo levolutatrups Fransänik äloveflumons love tats papik. Äsäcälons profäsorani yunik se cal omik, bi no äduinom yuli piflagöl gönü repüblik Fransänik, ed as reigäb papala i no ädalom duinön. Yels kudas vemik äkömons; ibä fat omik ibäldikom äd idöfikom, mot omik igo ibleinikof; famül söra omik**:** ‚Teresa' äbinädon täno me pals sa sons mäl e dauts mäl, sodas fat**:** herotel ‚Minarelli' no äfägom ad kosididön nen yuf cilis okik, e nog neplu äkanom koedön dugälön onis. So ‚Mezzofanti' ävedom kälafat onas valik, kel ägevom nenfeniko privatatidadüpis, ed äjäfom in ledom grafa**:** ‚Marescalchi', kel igebidükom ome bukemi bundanik okik. Krigans pevunöl mödik (sekü komips vü Fransänans, Lösteränans e Rusänans), kels äbinoms ettimo in malädanöps di ‚Bologna', ed äbinädoms me tsyegans, Rusänans, Kroasänans, slovenans, macarans e Rumänans, älofoms kultane as Samaritänan miserik bitöle pöti bundanikün ad seivön, äd as nätäpretan äd as koefapatär, pükis nulik, ed ad vedön dub lüspikots flenöfik, i no-katulanes, trodan. Ün tim et ‚Mezzofanti' äpenom in bal penedas mödik okik**:** „Tik ädolon ladäli obik, das ävedoböv sekü def suemükamamedömas nefägik, ad yufön pöfädanis et, kels äliedoms koapo so vemo ledoliko, ed i äneodoms yufi lanik."

Bi ‚Mezzofanti' – leigoäs ‚Origenes' gretik ün 254 p. Kr. edeadöl – tio neföro ägönom oke slipi düpas plu kilas, äkösömom ad dütön oke ün stil neita se gramats, vödabuks, bibasaitots e se kategabuks pükis nulik neodik, ad kanön yufön balatani alik. Kosäd flenöfik ko fizirs de licin distöfik äneleton leigüpo omi ad lärnön pükis foginänik te de mens nekulivik. Lotidöpans mödik di ‚Bologna', kels no äplöpons ad rajanön ko dutävans foginänapükik mödik, äbegons pükinolane pö jenets susnumik medami, e so äjenos, das ‚Mezzofanti' aidönu ädagetom mögis, ad dunön penetis dö gramat e vödastok, ed igo ad lärnön in tid foginänanas et proni verätik vödas. Pas ün yel: 1803 aidönu ädagetom mögis, ad dunön penetis dö gramat e vödastok, ed igo ad lärnön in tid foginänanas et proni verätik vödas. Pas ün yel: 1803 stad monik mana famik ävedon gudikum, sevabo, ven pächälom pö „Stid di ‚Bologna'" asä tidal pükas lofüdänik e Grikänapüka. Ün tim et älärnom pükis Pärsänik, Larabänik e Türkäniki.

Bi om as pükinolan no pebepluöl älabom repüti Yuropik, ‚Napoléon' I ävipom ad tirädön mani gretik lü ‚Paris'. ‚Mezzofanti' ärefudom ye lofi nidik at, e sekü neflagiäl stedälik e sekü löp pro lomän e famül okik. Poso mö yels tel ye mifät badik ädrefon omi. Tidajäfüd pükas lofüdänik päfinidon süpiko fa Fransänans, e lemesed omik päläsükon ad kildil uta, keli igetom jünu. Dönu man mödo petomöl ämutom gevön patatidadüpis, ab äkanom näi atos ön mod vo süpädik dugälön oki so vemo in nolavs at asä nolavan süperik. Cifods Fransänik ägevons nu fino mane nobik cali cifa bukema niverik, ed ägebidükons ome boso latikumo lödaspadädi pötik in bumot niverabukema.

Pö getäv okik se Fransän lü ‚Roma' ün yel: 1814, ven nämäd Korsikeänana ilefailon, papal mödikosi esuföl: ‚Pius' VII ästebom in ‚Bologna' ed ävipom ad logön mani, kel ifiedom fümäliko kol om. Papal äsenälom stunidi dibätik pro kaladanäman balugik ä nenokiälik at, ed ävüdom omi ad lovesumön in ‚Roma' cali leveütik sekretana propagidakongregata; abel ‚Mezzofanti' mükik äbegom papale, ad nedemön promuvi at, bi cal nidik in ‚Roma' öloveükonöv omi se stil studacema ini runäd lifamoda noidik. ‚Pius' VII fe ädälälom, ab ädunom pos tim anik ome medamü kardinan-tatasekretan: ‚Consalvi' lofi ot, ab nensekiko.

Fövot ofovon

Kis binon-li lelivamason?

fa 'Emmanuel Wald (Fransän)

Balido, sagobös, das no binob lelivamasonan. Bo plu binob neudik, ab i no nolob lelivamasoni ninao. Ye nitedälob dö lelivamason e reidob tefü on. Sagobös, das sevob gudiküno lelivamasoni Fransänik. Dabinons difs ma läns.

Alans sevons dabini lelivamasona. Rituls, sümbols, stids, ... val lelivamasona pesävealon bü lunüp. Ab lelivamason pamisuemon, e lugs mödik dabinons tefü on. Lelivamason no binon plu sog klänik, ab sog prüdik (dabinon vödapled Fransänapüko: "la franc-maçonnerie n'est plus une société secrète, mais une société discrète"). Kis binon-li veratiko lelivamason nutimo?

Set nonik kanon fasiliko bepenön lelivamasoni. Dabinons jenöfo lelivamasons ömsotik: in Fransän dabinons degats stidas nesümik ed ömna igo mätedölas! No dabinon stid bevünetik, kel kontrolon stidis netik u topikis (stabäd smalikün binon klub nemü 'loge', e lölot stidas netik panemon "klubemi" in yeged at). Ab valiks baiädons tefü dins mödik.

Lelivamason binon svistef (te manas, te vomas, u bofikas) tanätöl limanis dub yuls. Rituls e yuls licinons de gilds zänodatimädik bumanas, ab lelivamason "tikädik" (lelivamason ko bumans veratik äbinon lelivamason "bumöl") edavedon dü tumyels 17^{id} e 18^{id} in Britän.

Zeil lelivamasona binon nedöfükam lanöfik e stöfik menefa. Ad nedöfükön menefi, lelivamasonans cedons, das sötons nedöfükön okis, e das diseinü atos sötons studön sümbolis, kelas siämi tüvoy pianiko medü ritul. Lelivamasonans gebons lalegori meika stukota, kelos binon magod meika pösoda. Lelivamason binon metod lalegorik, ab lelivamasonans libons tefü kluds okas.

Lelivamason no binon rel u seg. No binon rel, bi no dabinons lesets lelivamasonik. Klubems mödikün büostipons pö limans oksik lekredi in God ("Bumaval Levala"), ab no valiks (a.s. el "Grand Orient de France": klubem gretikün in Fransän < no büostipon osi), e Bumaval Levala et kanon binön god kritik, slamik, yudik, ... ud igo god filosopik. No binon seg, bi binon nefasilik ad slopikön lelivamasoni, ab fasilik ad seditön se on. Lesets u mastal no dabinons. Atos no ai äveraton, patiko in Fransän, ab nutimo lelivamason no binon bolitik. In klubems mödikün rel e bolitik binons yegäds peproiböl dü kosäd lelivamasonik. Igo if lelivamasonans anik binons nämädans, nämäd bolitik e konömik lelivamasona binon smalik, e no dabinons stid valemik u cif bevünetik.

Kikodo lelivamason binon-li sog klänik? Kis binon-li el “klän lelivamasonik”? Äsä ya esagob, rituls e sümbols lelivamasona binons notiks nutimo. Dabinons sevädovavöds, namajästs, ... kels binons kläniks. Ab dabinons buks e resodatopeds, in kels kanoy reidön dö “kläns” et. Dins tel binons kläniks nutimo: nems lelivamasonanas, e plak däpa.

Klän balid jinon binön kludöfik. Lelivamason labon repüti badik. Lelivamasonan dalon koefön, das binon svist, ab no dalon koefön, das votan binon svist. Svist dalestümonös lifi privatik svistas okik. Klän telid binälo no kanon pasävealön. Ad sevön, kimodo däpalezäl jenon, no plaädon plaki ota. Binos plak, kel mögükon lelivamasonane ad nedöfükön oki. Dat plak plu vobedonös, binos gudikum ad no sevön rituli, ab if atos kanonöv kodön töbi, no peproibos ad sevön oni. Ye, lelivamason binon metod, e metodis sökoyös stepo: At binon kod kläna lelivamasonik. ■

Flap storditöl luta flifik (1)

fa ‘Frank Roger’, ini Volapük petradutöl fa ‘Hermann Philipps’

Vedel et eprimon äsä del alseimik votik.

El Paul Bloomfield: cif fiama veütik tefü kaen biologik: ‘Cyborganix’ < älöädom se bed gödo tü düp mälid, ädujetom, älenükom klotis, äjanedom, äkidom ledito jimatani e soni, ed ämogolom vobio. Äbenüxänom toodi okik, äkurbom äsä ai stiriani itjäfidik, ed äkovenükom oki su seadöp. Leyans äfärmons, e tood äprimon ad vabön lüodü zeil ma vobadels pebüolonöl, sevabo lü bumot cifabürik di ‚Cyborganix’. Vabam lomao ödulon zao dü minuts foldeglul, bisä dakosädastobs no pluonsöv ka kösömiko. Du skilatood löliko ävabon itjäfido, el Paul äkanom takädön, slipülön u vobön me platanünöm okik. Kösömiko ävobom, bi tim omik vemo ävöladon, ed übinonöv nevisedik ad no löliko frutidön mögis skilatoodas nutimik.

Bi ävobom leküpäliko, pas äsienom pos minuts teldeg, das seimos no äbinon kösömik. Imoflekom logis de skrin platanünöma ed ilogetom da fenät plödio steifülölo ad memön pati konfera büikum, ven äküpom, das länod no äbinon ut, keli kösömiko äbeivegom.

Älelogom kontrolaskrini tooda, kel ad bluv omik äjonon zeilöpi: “SÜPÄD”. Din bisarik kion! Kis ijenon-li? Ästeifülom ad säjäfidükön itjäfidömi, ye nen plöp. Dü blasfäm nelaodik äsuemom, das bo änüdranoy ini jäfidasit skilatooda omik, do ot pälecedon löliko sefik.

→

I:07:2017

Ägleipom telefonömi okik ad flagön yufi, ye älogom su skrin ota nuni: “STEBEDOLÖS DEMÜ VOTASTIT !” ed äkonstatom, das nos ota äjäfidon. Änüdranoy-li leigo ini telefonömasit? Atos äbinon löliko nekredovik. Parats valik e programs oksik piblimons me jelasits gudikün e nomädiko pänululons e pävestigons. Bo sitanüdranans ai äbinons föfikums mö step bal!

Ven ävilom fövön vobi okik, skrin platanünöma leigo äjonon nuni votastita. Atos no plu äsüpädon omi. No plu älabom nämädi tefü sits okik. Nendoto suno bo öflagoy ome bosi.

Seifölo ägeblegikom in seadöp ed ästebedom. Bo no äkanom dunön votikosi. Äjinos lü om, das tood älüvon zifi. El Paul Bloomfield äblasfämom dönu. Vifiliko älülogom gloki. Ya isötom erivön cifabüri. Kevobans omik äkudons-la ed isteifülons-la ad telefonön omi – luveratiko nen plöp. Lio kojmar at öfinikon-li?

Pos düp plu bal tood ästopon. El Paul Bloomfield äzilogedom stunölo. Kiöpio tood iblinon-li omi? Neföro äbinom is. Go fümo äbinom fagü fozif. Zü om äbinons te bims e bimülem dub vien muföls. Älogom ni domis u bumotis votik ni retodis koma menik. Äbinom zänodü soalöföp, spikamamedöms valik oma no äjäfidons, ed äsenälom nenyufi mu vemiki.

Pos minuts anik toodayans ämaifikons e nun äpubon su telefonöm: “SESTEPOLÖD DE TOOD!” Äbleibom seadön dü timüls anik; täno ädasevom, das öbinos nenfrutik ad nelobedön, klu äsestepom. “Fino progedobs”, ätikom, ven ton telefonöma omik äsleiton stili. Ätirom oni vifo se pok ed ädalilom. Sunädo äküpom, das atos äbinon nun büo piregistaröl. Äklülos, das no öspikotom ko sita-nüdranans, e das no ölabom pöti ad tivön dö bos e suno finükön dinädi at.

“Benokömö in jenöf!” vög äsagom. “Ekö! zepolös tikamagoti stunüköl nulik at! Senolös soli su skin ola! Senolös, vio vien lebladilon da hers ut, kels nog eretons su kap ola! Lielolös brumön näsäkis e tyilpön bödis! Fredolös dö pabs beifänädöl! Atos bo diston löliko de skilatood e bür pelutitölatöls ola, vo-li? Kisi cedol-li dö senäl ad no plu pastöbön de nat, de lif voik? Ba igo atos opliton oli. Alo äcedobs, das äsötobs lofön ole süpädili at. Spiretonös oli! Kodonös, das nulo takädol kondöti olik! Dido no vilobs dämükön oli. Sosus cedobs, das blümol, ogegivobs ole bemastami.

Poso val osekidon de ol. Spelobs de ol lonädis verätik. Läbö! o söl: ‘Cyborgfield’!”

Fövot ofovon.

Vöds anik in yeged löpik pegeböl (Vpk, Lingl., Deut.):

itjäfidöm automatic control system, Automatik;
jäfidasit operating system, Betriebssystem;
jelasit safeguard / firewall, Schutzvorrichtung / Firewall;
kontrolaskrin control panel, Kontrollfeld;
(sita-) nüdranan intruder / hacker, Eindringling / Hacker;
pelutitölatöl air-conditioned, klimatisiert;
platanünöm laptop, Laptop / Klapprechner;
skilatood smartcar, selbstfahrendes Auto;
votastit reconfiguration, Neukonfiguration.

‚Richard Cory'

fa poedan Lamerikänik: Edwin Arlington Robinson (1869–1935),
ini Volapük petradutöl fa el Danny Zhang.

Whenever Richard Cory went down town,
We people on the pavement looked at him;
He was a gentleman from sole to crown,
Clean favored, and imperially slim.

And he was always quietly arrayed,
And he was always human when he talked;
But still he fluttered pulses when he said,
"Good-morning," and he glittered when he walked.

And he was rich – yes, richer than a king,
And admirably schooled in every grace;
In fine, we thought that he was everything
To make us wish that we were in his place.

So on we worked, and waited for the light,
And went without the meat, and cursed the bread;
And Richard Cory, one calm summer night,
Went home and put a bullet through his head.

‚Richard Cory' kömölo ini zifil,
obs: zifans < ai älogetobs omi.
Äbinom söl verik de nin lü plöd
klinöfik, e neföro äbiegädom.

Ai äklünom oki so keiniko,
ai äbitom as söl spikölo.
Noe glid, abi step aliks oma,
vemiko ätirädons obis.

Äliegom – si! liegikum ka reg,
benodugälik pö kaliets valik;
äcedobs omi süadükani benik
ad ceinön obis ad omikans.

Ai nog ävobobs, ed ästebedobs liti,
ai nog ädefon mit, ed ämaleditobs bodi;
e ‚Richard Cory' cädik, ün neit seilik
ädomiogolom, ed ädeibejütom oki.

